

องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้: ความเบื้องต้น
Shanghai Cooperation Organization: A Preliminary

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์*
Kovit Wongsurawat

---

* กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์); รองศาสตราจารย์ประจำ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐ
ประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ ภาควิชา
ประเพณีวิชาสังคมศาสตร์ สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน;
E-mail: kovit.wongsurawat@hotmail.com

บทคัดย่อ

การขยายอำนาจขององค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติก เข้าสู่ทวีปยุโรปตะวันออกและเอเชียกลาง ภายหลังจากล่มสลายของสหภาพโซเวียต ถือเป็นปัจจัยคุกคามที่เร่งเร้าให้รัสเซียและจีนต้องประสานกำลังกัน กระทั่งตัดสินใจก่อตั้ง “เซียงไฮ้ 5” ร่วมกับคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถาน เมื่อ พ.ศ.2540 ก่อนจะรับอูซเบกิสถาน เข้าเป็นสมาชิกใน พ.ศ.2544 และเปลี่ยนชื่อเป็น “องค์การความร่วมมือเซียงไฮ้”

ในฐานะองค์การระหว่างประเทศซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ประชากร รวมถึงน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ มากที่สุดกลุ่มหนึ่งของโลก ความพยายามในการขยายตัว ทั้งข้อบข่วยความร่วมมือ โดยเฉพาะด้านความมั่นคง และจำนวนสมาชิก โดยเฉพาะอิหร่าน ภายใต้อัตลักษณ์ที่จะไม่แทรกแซงกิจการภายในระหว่างกัน ด้วยเรื่องสิทธิมนุษยชนหรือลัทธิประชาธิปไตย ตลอดจนการตอบโต้ภัยคุกคามร่วมกัน เมื่อผนวกเข้ากับความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์ องค์การความร่วมมือเซียงไฮ้ จึงเป็นตัวแปรสำคัญทางการเมืองระหว่างประเทศที่ไม่สามารถจะมองข้ามได้ในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: ภูมิรัฐศาสตร์, องค์การความร่วมมือเซียงไฮ้, องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ

Abstract

The extension of the power of the North Atlantic Treaty Organization (NATO) into Eastern Europe and Central Asia after the dissolution of the USSR was an aggressive factor which spurred Russia and China toward mutual military cooperation and a decision to create the “Shanghai 5” Alliance, together with Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan in 1997. Before admitting Uzbekistan as a member in 2005, the name of this new entity was changed to the “Shanghai Cooperation Organization” (SCO).

The SCO is an international body representing vast areas and populations, as well as tremendous natural gas and petroleum resources. The organization is in the process of expanding its cooperative networks in terms of both security and membership – including Iran- with a common agreement not to cite human rights or democracy as an excuse to interfere in one another’s internal affairs. Also, they agree to jointly fight or to resist threats. When the group’s striking geopolitical advantages are taken into consideration, the SCO must be seen as an important variable in the international scene today which ought not to be overlooked.

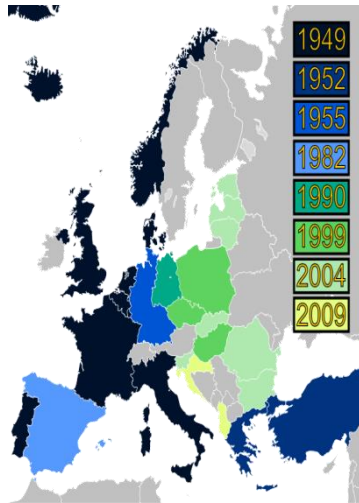
Keywords: Shanghai Cooperation Organization (SCO), North Atlantic Treaty Organization (NATO), Geopolitics

บทนำ

การล่มสลายของสหภาพโซเวียต หนึ่งในสองของอภิมหาอำนาจในโลก เมื่อ พ.ศ.2539 ซึ่งถือเป็นสัญญาณของการสิ้นสุดสงครามเย็น ประเทศสหภาพโซเวียตแตก ออกเป็น 15 ประเทศ โดยมีสาธารณรัฐรัสเซีย เป็นรัฐผู้สืบทิธิของประเทศสหภาพโซเวียตเดิม

รูปที่ 1 องค์การนาโต (สีน้ำเงิน)

รูปที่ 2 การขยายตัวขององค์การนาโตปัจจุบัน

แต่องค์กรสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ หรือ นาโต (North Atlantic Treaty Organization - NATO) ซึ่งเป็นองค์การความร่วมมือทางการทหารของประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตกหลายประเทศ ที่สถาปนาขึ้นเพื่อต่อต้านการขยายตัวของอำนาจของสหภาพโซเวียตโดยตรง กลับรุกคืบเข้าไปในเขตอิทธิพลเดิมของสหภาพโซเวียตที่ประเทศรัสเซียเป็นผู้สืบทิธิ ซึ่งนับตั้งแต่สหภาพโซเวียตล่ม

สลายไป องค์การนาโตได้รับสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นถึง 12 ประเทศ ประชิตหน้าบ้านของ
สาธารณรัฐรัสเซีย ซึ่งถือเป็นการคุกคามโดยตรงต่อรัสเซียทีเดียว

นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังแผ่อำนาจไปยังบรรดาประเทศต่างๆ ในภูมิภาค
เอเชียกลาง ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตเดิม อันได้แก่ คาซัคสถาน คีร์กีซ
สถาน ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน และอุซเบกิสถาน ด้วยการขอเข้าใช้ฐานทัพอากาศ
ในคีร์กีซสถานและอุซเบกิสถาน ประเทศละ 1 แห่ง เป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยใช้
สำหรับการทำสงครามในอัฟกานิสถานและอิรักของสหรัฐอเมริกาและพันธมิตร

รูปที่ 3 ขนาดพื้นที่รวมของสมาชิกองค์การ
นาโต

รูปที่ 4 การขยายตัวขององค์การนาโต

ในขณะที่กลุ่มประเทศนาโตกำลังฮึกเหิม และสหรัฐอเมริกาถึงขนาด
ประกาศว่า ได้เกิดมี New World Order ขึ้นใหม่แล้ว โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นเพียง
ประเทศอภิมหาอำนาจของโลก เพียงประเทศเดียวเท่านั้น

ใน พ.ศ.2539 นั้นเอง ทั้งจีนและรัสเซียซึ่งได้เล็งเห็นภัยคุกคามทางการทหารร่วมกันจากองค์การนาโต จึงทำการหารือต่อเนื่องกันมาถึง พ.ศ.2540 และได้ก่อตั้งองค์การความร่วมมือร่วมกัน โดยเชิญชวน 3 ประเทศในเอเชียกลาง อันได้แก่ ประเทศคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถาน มาร่วมด้วย ระยะแรก เรียกองค์การนี้ใช้ชื่อว่า “เซียงไฮ้ 5” และได้ประเทศอุซเบกิสถาน เข้าร่วมเป็นสมาชิกใน พ.ศ.2544 จึงได้ประกาศการจัดตั้ง “องค์การความร่วมมือเซียงไฮ้” (Shanghai Cooperation Organization - SCO) อย่างเป็นทางการ สมาชิกจึงเพิ่มเป็น 6 ประเทศ

เดิมที การประกาศก่อตั้งองค์การความร่วมมือเซียงไฮ้นั้น อ้างว่าเป็นเพียงความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับพรมแดนระหว่างรัสเซียกับจีน และบรรดาประเทศในเอเชียกลางทั้ง 5 ประเทศเท่านั้น แต่ใน พ.ศ.2545 องค์การได้ประชุมกันที่เมืองเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ประเทศรัสเซีย และได้ตกลงร่างกฎบัตรขององค์การ และขยายความร่วมมือ จากการสร้างความไว้วางใจกัน ไปสู่ความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคงและการทหาร การทูต เศรษฐกิจ การค้า กระทั่งได้เพิ่มความร่วมมือด้านการต่อต้านการก่อการร้ายเข้าไปด้วยในเวลาต่อมา

ความร่วมมือด้านความมั่นคงนั้น รวมถึงการซ้อมรบร่วมกันของประเทศสมาชิก ในการต่อต้านการก่อการร้ายร่วมกัน ข้อตกลงกำหนดว่า หากมีภัยคุกคามต่อสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงของภูมิภาค ประเทศสมาชิกจะประชุมปรึกษาหารือกันโดยทันที เพื่อตอบโต้ภัยคุกคามดังกล่าว

ในการประชุมสุดยอดผู้นำเมื่อ พ.ศ.2548 ที่ประชุมได้เรียกร้องให้มีการถอนทหารต่างชาติ (ตะวันตก) ออกจากภูมิภาค เช่น อัฟกานิสถาน ซึ่งรวมถึงการยุบฐานทัพอเมริกัน ออกจากอุซเบกิสถานด้วย

ในกลางเดือนสิงหาคม พ.ศ.2550 ผู้นำรัสเซีย จีน คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน และ อุซเบกิสถาน ซึ่งเป็นสมาชิกขององค์การความร่วมมือเซียงไฮ้ ประชุมกันที่เมืองบิเชก ประเทศคีร์กีซสถาน โดยผู้นำอิหร่าน อัฟกานิสถาน เติร์กเมนิสถาน

มองโกเลีย ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมด้วย เช่นเดียวกับอินเดียนีและปากีสถาน ได้ส่งเจ้าหน้าที่ระดับสูงเข้าร่วมการประชุมครั้งนี้มีความหมายทางยุทธศาสตร์อย่างยิ่ง เนื่องจากรัสเซียและเอเชียกลาง เป็นผู้ผลิตน้ำมันและก๊าซธรรมชาติรายใหญ่ที่สุดกลุ่มหนึ่งของโลก และมีน้ำมันและก๊าซธรรมชาติสำรองจำนวนมากมหาศาล ในขณะที่จีนเป็นผู้บริโภคพลังงานรายใหญ่ที่สุดของโลก รองจากสหรัฐ

หากอิหร่านได้รับอนุมัติให้เป็นสมาชิกถาวรในโอกาสต่อไป ความสำคัญของกลุ่มนี้ในเชิงพลังงานโลก ย่อมมีความหมายทางยุทธศาสตร์อย่างมโหฬารเลยทีเดียว เนื่องจากอิหร่านมีน้ำมันดิบสำรองเป็นอันดับ 4 ของโลก และเป็นอันดับ 2 ของภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นรองเฉพาะซาอุดีอาระเบียเท่านั้น

ในวาระการประชุมสุดยอดปีนี้ ที่ประชุมได้ปรึกษาหารือถึงความเป็นไปได้ที่จะตั้งกลุ่มผู้ผลิตและส่งออกพลังงานขึ้นมาอีกกลุ่มหนึ่ง โดยที่ภูมิภาคนี้มีเครือข่ายท่อน้ำมันและก๊าซธรรมชาติกว้างขวาง ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานสำหรับ “ตลาดพลังงานเอเชีย” ได้

นักสังเกตการณ์การเมืองระหว่างประเทศมองว่า นี่คือการรวมพลังเพื่อสู้กับอิทธิพลของสหรัฐและตะวันตก เพื่อแสดงให้เห็นว่า โลกใบนี้ไม่ใช่มีแต่เฉพาะตะวันตกเท่านั้น แต่ยังมีรัสเซีย จีน และเอเชียกลางด้วย ที่ใครจะมองข้ามไม่ได้ ต่อไป องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้จะเพิ่มบทบาทในความร่วมมือกับสหภาพยุโรป ท่อน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจะเชื่อมสองทวีปเข้าด้วยกัน คล้ายกับ “เส้นทางสายไหม” ในอดีต

นอกจากนั้น ในการประชุมสุดยอดปีนี้ ที่ประชุมยังปรึกษาหารือถึงสถานการณ์ในอัฟกานิสถาน ปัญหาการค้ายาเสพติด และความไร้เสถียรภาพทางการเมืองในภูมิภาคด้วย หลังจากการประชุม ผู้นำของประเทศสมาชิกทั้ง 6 ได้เดินทางต่อไปยังรัสเซีย เพื่อร่วมสังเกตการณ์การประชุมรอบร่วมกันระหว่าง 6 ชาติ ซึ่งเรียกว่า “ภารกิจเพื่อสันติภาพ ปี 2550” ดังนั้น องค์การนี้จึงไม่ใช่ธรรมดา และอาจมาแทน “องค์การสนธิสัญญาอเซอร์” ของสหภาพโซเวียตและพันธมิตรในช่วงสงคราม

เย็นก็เป็นได้ หรือตะวันตกจะเรียกว่า นี้คือ “องค์การนาโตฝั่งตะวันออก” ได้เลย
ทีเดียว

ว่าด้วย “องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้”

องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ถือกำเนิดเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2544 โดยมีสมาชิก 6 ประเทศ คือ จีน รัสเซีย คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน ซึ่งมีพื้นที่รวมกันถึง 30 ล้านตารางกิโลเมตร หรือคลุมพื้นที่ 3 ใน 5 ของยูเรเชีย มีประชากรรวมกัน 1,455 ล้านคน คิดเป็น 1 ใน 4 ของประชากรโลก เป็น การริเริ่มของจีน ที่ต้องการสร้างความไว้วางใจกันระหว่างชาติสมาชิก และลดกำลังรบที่ประจำอยู่ตามพรมแดนติดต่อกัน

รูปที่ 5 จำนวนประชากรรวมของสมาชิก
องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้

รูปที่ 6 ขนาดพื้นที่รวมของสมาชิก
องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้

การที่จีนริเริ่มและให้ความสำคัญกับองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้มาก เพราะจีนมียุทธศาสตร์ที่จะฉีกกำลังกับรัสเซีย เป็นอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อแสดงบทบาทต่อ การกำหนดชะตาของโลก เป็นการคานอำนาจสหรัฐและตะวันตก ลดการขัดแย้งกับ

รัสเซียบริเวณพรมแดนจีนมองรัสเซียและเอเชียกลางเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ที่สามารถสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นของจีนได้อย่างดี อีกทั้งการขนส่งสั้นกว่า สามารถใช้รถบรรทุกพื้นที่ตะวันตก และตะวันตกเฉียงเหนือของจีนได้ทั้งหมด ปีที่แล้ว จีนนำเข้าน้ำมันจากเอเชียกลางคิดเป็นร้อยละ 13 ของที่นำเข้าทั้งหมด และสร้างท่อน้ำมันเชื่อมคาซัคสถาน-จีน จีนทำข้อตกลงสำรวจและขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติกับอูซเบกิสถาน

นอกจากนั้น จีนต้องการสร้างสัมพันธ์อันดีกับประเทศในเอเชียกลางซึ่งเป็นมุสลิม เพื่อไม่ให้สนับสนุนกลุ่มกบฏมุสลิมอุยกูร์ ที่ต้องการแยกเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ของจีน ทำให้จีนขยายความร่วมมือด้านการก่อการร้ายกับรัสเซียและประเทศสมาชิก เพราะรัสเซียก็เจอปัญหากลุ่มจากกบฏมุสลิมเชเชเนียเช่นกัน โดยสองประเทศมีปัญหานักกบฏคล้ายๆ กัน

รัสเซียต้องการร่วมมือกับจีน เพื่อสร้างพลังในการต่อต้านอิทธิพลของสหรัฐและตะวันตก และถือว่าจีนเป็นลูกค้าสำคัญแห่งหนึ่งในตลาดพลังงานของรัสเซีย ที่รัสเซียสร้างท่อส่งน้ำมันมายังจีน อีกทั้งความร่วมมือในองค์การดังกล่าว เท่ากับทำให้รัสเซียสามารถมีอิทธิพลเหนือเอเชียกลาง ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียตในอดีต โดยรัสเซียถือว่าเอเชียกลางเป็นเขตอิทธิพลของตนที่ต้องรักษาไว้ ไม่ให้สหรัฐและตะวันตกรุกเข้ามาได้

รัสเซียยังมีความมุ่งหมายที่จะมีส่วนในการกำหนดราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในตลาดโลกด้วย หากอิหร่านเข้าเป็นสมาชิกสมบรูณ์ เพราะรัสเซียและอิหร่านเป็นประเทศที่มีก๊าซธรรมชาติสำรองมากที่สุด เป็นอันดับหนึ่งและสองของโลก รัสเซียมีแผนที่จะสร้างท่อก๊าซธรรมชาติเชื่อมอิหร่านมาปากีสถานและอินเดีย “สมโสมพลังงานใหม่” นี้ จะรวมพลังระหว่างประเทศผู้ผลิต ผู้บริโภค และประเทศทางผ่าน เพื่อสร้างความมั่นคงด้านพลังงานให้ภูมิภาค

ในขณะที่เอเชียกลางที่เข้าร่วมกับรัสเซียและจีน เพื่อเพิ่มบทบาทและความสำคัญของตนในเวทีโลกและตลาดพลังงานมากยิ่งขึ้น เพราะประเทศในเอเชีย

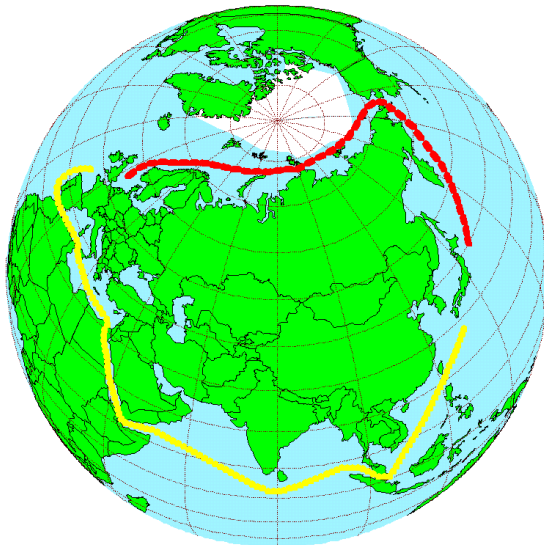
กลางไม่อาจอยู่ได้ด้วยตนเองได้ เนื่องจากเกิดความไร้เสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้น จึงได้หลักประกันความมั่นคงจากรัสเซียและจีน ไม่ต้องทำให้อเอเชียกลางเอนเอียงไปกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ ทั้งรัสเซียและจีนได้ร่วมกันเสนอเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยต่ำ ช่วยเหลือประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียกลางทั้ง 4 ประเทศ เมื่อ พ.ศ.2552 เป็นจำนวนเงินถึงหนึ่งหมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ

การรวมกลุ่มขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ เปรียบเสมือนการตั้ง “สโมสรพลังงานใหม่” ขึ้นมาอีกแห่ง นอกเหนือจากที่โลกมี “โอเปค” ก่อนนี้แล้ว เมื่อพลังงานมีความสำคัญต่อโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ความสำคัญของสโมสรนี้ย่อมมีเพิ่มขึ้นตามลำดับ ขณะเดียวกัน ก็พร้อมจะเป็น “นาโตฝั่งตะวันออก” คู่กับ “นาโตฝั่งตะวันตก” ของสหรัฐและยุโรปตะวันตก

แนวพินิจทางภูมิรัฐศาสตร์ของ “องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้”

ใน พ.ศ.2548 ในการประชุมสุดยอดของผู้นำทั้งหมดขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ที่ประเทศคาซัคสถาน ได้มีการประกาศร่วมกันของผู้นำประเทศสมาชิกทุกประเทศ แสดงถึงความจำเป็นในการที่จะร่วมมือกันป้องกันผลเสียร้ายแรงที่มากับปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ การขยายตัวของบริษัทข้ามชาติ โดยจะต้องไม่มีการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศต่างๆ ทั้งสิ้น จะใช้เรื่องสิทธิมนุษยชนหรือลัทธิประชาธิปไตยมาอ้างเพื่อการแทรกแซงจะกระทำมิได้

นอกจากนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซีย นายเซอร์เกย์ ลาฟรอฟ (Sergei Lavrov) ยังได้ประกาศว่า “การรวมตัวกันขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ได้เปิดโอกาสให้มีการบูรณาการกันในเชิงภูมิรัฐศาสตร์รูปแบบใหม่”

รูปที่ 8 เส้นทางอาร์ติกที่จะเปลี่ยนโฉมหน้าทางภูมิรัฐศาสตร์กิจกรรมทางทหารของ SCO

ในช่วงที่ผ่านไปไม่กี่ปีนี้ กิจกรรมขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวางในความร่วมมือทางการทหาร การแบ่งปันข่าวกรองและความร่วมมือในการปราบปรามผู้ก่อการร้ายมีการซ้อมรบร่วมกันของประเทศสมาชิก องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้เป็นประจำ โดยการซ้อมรบครั้งแรกขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ มีขึ้นเมื่อ พ.ศ.2546 โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงโดยช่วงแรก ซ้อมรบในประเทศคาซัคสถาน ส่วนการซ้อมรบในช่วงที่สอง ทำกันที่เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ตั้งแต่นั้นมา จีนกับรัสเซียก็ร่วมมือกันซ้อมรบขนาดใหญ่ร่วมกันในนาม องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ โดยตั้งชื่อว่าพันธกิจแห่งสันติภาพ (Peace Mission) ทุกๆ 2 ปี โดยเริ่มเมื่อ พ.ศ.2548 - 2550 - 2552

สำหรับการซ้อมรบของพันธกิจสันติภาพครั้งล่าสุด มีขึ้นในประเทศ
คาซัคสถาน ในระหว่างวันที่ 9-25 กันยายน พ.ศ.2553 โดยมีสมาชิกขององค์การ
ความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ เข้าร่วมการซ้อมรบ 5 ประเทศ คือ จีน รัสเซีย คาซัคสถาน
คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถาน

นอกจากนี้ ในทางโลจิสติกส์ ทั้งทางการทหารและทางเศรษฐกิจ ก็เกิดมี
ปรากฏการณ์โลกร้อน ทำให้น้ำแข็งในขั้วโลกทั้งสองละลาย ทำให้มีการเปิดเส้นทาง
เดินเรือผ่านมหาสมุทรอาร์กติกในฤดูร้อนได้เป็นประจำแล้ว ซึ่งจะช่วยให้รัสเซียมี
เส้นทางคมนาคมที่ได้เปรียบ เนื่องจากเส้นเดินเรือผ่านทางอาร์กติกนี้สั้นกว่าเส้นทาง
เดินเรือคลองสุเอซ ถึงหนึ่งในสามของระยะทางทีเดียว ดังนั้น องค์การความร่วมมือ
เซี่ยงไฮ้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่สามารถที่จะมองข้ามไปง่ายๆ เหมือนปัจจุบันนี้
แน่นอน

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. 2554. **หลักรัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
รัฐศาสตร์ และ รัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Adibelli, Baris. 2007. **The Shanghai Cooperation Organization Dream
of Turkey**. Istanbul: Cumhuriyet Strategy.
- _____. 2007. **The Eurasia Strategy of China**. Istanbul: IQ Publishing
House.
- _____. 2008. **The Great Game in Eurasian Geopolitics**. Istanbul: IQ
Publishing House.
- Cohen, Ariel. 2001. **The Russia-China Friendship and Cooperation
Treaty: A Strategic Shift in Eurasia?**. Washington D.C.: The
Heritage Foundation.

- _____. 2005. **Competition over Eurasia: Are the U.S. and Russia on a Collision Course?**. Washington D.C.: The Heritage Foundation.
- Daly, John. 2001. **‘Shanghai Five’ expands to combat Islamic radicals**. Colorado: Jane's Terrorism & Security Monitor. (Online).
http://www.janes.com/security/international_security/news/jtsm/010719_1_n.shtml, September 11, 2011.
- Fels, Enrico. 2009. **Assessing Eurasia's Powerhouse: An Inquiry into the Nature of the Shanghai Cooperation Organization**. Winkler Verlag: Bochum.
- Gill, Bates and Matthew Oresman. 2003. **China’s New Journey to the West: Report on China’s Emergence in Central Asia and Implications for U.S. Interests: A Report of the CSIS Freeman Chair in China Studies**. Washington D.C.: CSIS Press.
- Kalra, Prajakti and Siddharth Saxena. 2007. “Shanghai Cooperation Organisation and Prospects of Development in Eurasia Region.” **Turkish Policy Quarterly** 6 (2): 95-99.
- Well Corporation. 2007. “Worldwide Look at Reserves and Production.” **Oil & Gas Journal** 105 (48): 24-25.
- Sznajder, Pablo. 2006. “China's Shanghai Cooperation Organization Strategy.” **Journal of Political Sociology** 5: 93-102.
- Yom, Sean L. 2002. “Power Politics in Central Asia: The Future of the Shanghai Cooperation Organization.” **Harvard Asia Quarterly** 6 (4): 48-54.